

Bekämpning av vresros – presentation av metoder och allmänna anvisningar

Vresrosen kommer ursprungligen från nordöstra Asien och den har blivit allmän som prydnadsväxt i Europa under 1800-talet. I dag är vresrosen spridd över en stor del av landet och i skärgården utgör den ett hot mot ursprungsfloran. Vresrosen är en främmande art som sprider sig snabbt och kan bilda stora och täta bestånd. Särskilt skadlig är den på sandiga och steniga havsstränder där den tränger undan den ursprungliga, värdefulla skärgårdsfloran.

Vresrosen sprider sig med frön, rotskott och rotdelar. Rötterna som moderplantan skickar ut kan bilda ett mattliknande och nära ogenomträngligt nätverk i marken runt busken.

Den här anvisningen baserar sig på en metodbeskrivning som tagits fram och används i Forststyrelsens projekt CoastNet LIFE. CoastNet LIFE bekämpar vresrosor under åren 2019–2022.

Vresros bekämpas med följande metoder:

1. Plantan grävs upp eller dras upp med rötterna

Små plantor dras upp med rötterna. Man försöker gräva upp så mycket som möjligt av rotsystemet, så att det inte återstår några rötter som är tjockare än 2 mm. Rötterna kan nå ner till ett djup av 2 meter. Gropen lämnas öppen för att det ska vara lättare att hitta till den på nytt och för att göra efterbekämpningen lättare. Gropen fylls igen först efter att man gjort kontrollbesök. Man måste också beakta att fröbanken i marken kan aktiveras när man bearbetar marken. Rotstammarna kan lämnas att torka på en plats där de inte kommer i kontakt med marken för att de inte på det sättet ska komma åt att rota sig. Man bör besöka platsen en till fyra växtsäsonger efter bekämpningen för att kontrollera om kvarlämnade rotbitar eller fröbanken gett upphov till nya plantor. Erfarenheten har visat att det behövs flera kontroller i södra Finland än längre norrut.

Metoden passar bäst för bekämpning av fröplantor och små vresrosbuskar (mindre än 2 m²) på mjuk mark. Grävning lyckas bäst på sandig mark, stenfattiga ängar och hedar samt motsvarande. På steniga och bergiga ställen är grävning ofta omöjligt.

2. Utmattningsmetoden

Metoden går ut på att rosbuskens alla nya, gröna skott avlägsnas. Under det första året görs behandlingen 2–4 gånger. De följande åren räcker 2–3 gånger, alltid när plantan producerat nya skott. De avbrutna växtdelarna kan lämnas under busken. Så småningom, efter 3–4 år torkar busken på rot. Fördelen med denna metod är att också rötterna dör och de torra stammarna kan lätt kapas och brännas vid behov. Om beståndet är så stort att man inte kommer åt att arbeta sig till mitten, och kemisk behandling eller täckning inte är aktuellt, kan man först klippa upp gångar för att underlätta arbetet.

Metoden passar bäst för bekämpning på steniga platser där det är svårt att få upp rötterna. Metoden är också bra för självständig bekämpning av frivilliga, till exempel som ett objekt för konceptet "adoptera en vresrosbuske att bekämpa". Eftersom metoden förutsätter flera besök passar den inte på platser som är känsliga för störning eller om det finns risk för att platsen inte kan besökas flera gånger under samma säsong.

3. Nerklippning och täckning

Stora bestånd på stenig mark kan bekämpas så att man klipper ner buskarna vid roten och täcker hela beståndet med en stark presenning.

För täckning av vresrosor behöver man ha med sig presenningar av åtminstone två olika storlekar, alternativt stark täckplast på rulle (sk. silofilm/aumamuovi). Plast på rulle kan skarvas och tejpas till lagom stora bitar.

Vresrosbeståndet som ska täckas bör först klippas ner för att presenningen ska fås tätt mot marken. För klippningen behövs en gren- eller häcksax med långa handtag. Beståndet kan också kapas med röjsåg.

Presenningen dimensioneras enligt beståndet så att det blir över en 1 m bred kant utanför beståndet eller de nerklippta stammarna eftersom speciellt buskar på sandmark kan ha upp till 2,5 m långa underjordiska sidoskott som kan börja växa. Presenningens kanter måste fås tätliggande mot marken till exempel med hjälp av stenar eller sandpåsar. Man kan även gräva ner kanten i marken. Presenningen måste vara så väl förankrad att den inte kommer loss av vare sig vind eller vågor.

Rotskott som ger upphov till nya skott blir under presenningen. Deras växtkraft beror på hur tätt man lyckas få kanterna mot marken och om täckmaterialet släpper genom ljus eller ej. Det täckta beståndet måste kontrolleras efter 1–2 år. Om det har dykt upp rotskott utanför kanterna eller genom presenningen tas dessa bort. Om man vid kontrollbesöket märker att presenningen har gått sönder repareras den eller byts ut. Presenningarna avlägsnas senast efter tre år.

Metoden passar bäst för bekämpning av enskilda större (1–10 m²) bestånd. Metoden passar inte på ställen som är mycket utsatta för vågor eller som regelbundet sköljs av havsvatten.

4. Kemisk behandling med glyfosat

Målet med kemisk behandling är att avlägsna vresrosorna på så få behandlingar som möjligt, och därmed minimera skadorna på övrig växtlighet, djur och människor. Man försöker hitta och behandla alla skott och blad så noggranna som möjligt.

Europeiska kemikaliemyndigheten har fastställt att glyfosat inte är cancerframkallande, men det kan orsaka allvarlig skada på ögonen och är giftigt för vattenlevande organismer. Forskning har visat att glyfosat indirekt kan skada pollinerare, och därför plockas eventuella blommor bort innan behandlingen. Glyfosatets effekt grundar sig på att det förhindrar syntesen av ett visst protein i växten, vilket leder till att växten dör. Lösningar som är avsedda för trädgårdsbruk får användas av vem som helst. De starkare preparaten, som är avsedda för jordbruksanvändning, kräver växtskyddsexamen (1 dags kurs) av den som köper och använder preparaten.

Preparatet bryts ned av mikroorganismer i jordmånen. Karenstiden är normalt 8–12 veckor.

Glyfosatpreparat som är godkända av Tukes får användas för bekämpning av vresrosor enligt föreskrifterna på förpackningarna. Följande riktlinjer ska iakttas vid all användning av glyfosat inom projekten CoastNet LIFE, Inspect och på områden som Forststyrelsen förvaltar:

Vindförhållanden och att minimera spridningen av glyfosatet

- Bekämpningen utförs som punktbehandling med handspruta eller pensel.
- Glyfosatet kan också appliceras på kapade stammar av vresros (pensling med stark lösning). Stubbehandling fungerar dock inte på våren när saven stiger i stammarna.
- Man måste iaktta särskild försiktighet vid bekämpningen för att glyfosat inte ska hamna på växtlighet i närheten av rosbuskarna. Se små dropparna sprids lätt med vinden till växter intill så att de kan dö. Därför ska besprutningen göras när det är lugnt eller nästan lugnt (max 4 m/s) och så att högst 50% av växtlighet utanför rosbussen utsätts för glyfosat.
- För att undvika att hotade eller sällsynta arter får medel på sig samarbetar planeraren och den som verkställer bekämpningen, till exempel genom handledning i fält eller applicering med pensel.
- Också när man bekämpar enskilda rotskott av vresros bör man vara noggrann och sträva efter att minimera skador på annan växtlighet.
- Enligt Tukes anvisningar får glyfosat inte användas närmare än 3 meter från vattendrag, och inte heller på strandklippor som sluttar ner i vattnet.

Preparatets koncentration och fästmedel

- Endast nödvändig mängd av ämnet ska användas. Vresrosor ska besprutas med 9–11 % glyfosatlösning (43–53 g verksamt ämne per liter) så de säkert dör. Halten verksamt ämne varierar i olika preparat. Glyfosatpreparat som innehåller fästmedel är bäst, för då verkar bekämpningsmedlet effektivt och det räcker med en behandlingsgång.

Regn, vattenstånd och dagg

- Medlet får inte hamna i vattendrag. Detta undviks genom att besprutningen görs när det är svag vind och uppehåll. Man bör också vara noga med att medlet inte kommer på annan växtlighet än på fotosyntetiserande ytor av de individer som ska bekämpas.
- Bekämpningen fungerar bäst när bladen är fullt utväxta och är gröna.
- Det får inte vara nederbörd när bekämpningen utförs och helst ett dygn efter att besprutningen har gjorts. Bekämpning ska inte utföras om det finns risk att det kommer glyfosat i vattnet på grund av stigande vattenstånd inom tre dygn efter behandlingen. Bekämpningen ska inte heller utföras när det finns morgondagg eller kvälldagg eftersom medlet då inte tas upp av bladen.

Blommor och nypon

- Vresrosornas blommor avlägsnas före bekämpningen för att minimera riskerna för pollinerare. Såväl omogna som mogna nypon plockas bort för att förhindra fröspridning. De samlas i slutet kärl och förs bort för att förstöras. Små mängder kan brännas eller kokas minst 30 min eller värmas dem i ugn vid 150 °C i minst 2 timmar. Större mängder förs till avfallshantering.

Arbetarens egen säkerhet

- De som utför kemisk bekämpning bör få tillräcklig skolning och skyddsutrustning för uppgiften. Skyddsutrustningen bör omfatta åtminstone nitrilgummihandskar och skyddsdräkt (t.ex. regnkläder) samt gummistövlar. Det är viktigt att tvätta sig om medlet kommer på huden. Eftersom man inte får tvätta sig i havet eller vattendrag bör man se till att ha en sprutkanna och eventuellt vattenkanister till hands och tvätta sig på en plats där medel inte kan rinna ut i vattendrag (minst 3 meter, ej klippor). Skyddskläderna förvaras i en påse när de inte används.

Kommunikation

- Minst en väderbeständig infoskylt som berättar om den kemiska behandlingen lämnas på platsen. På skylten ska framgå tidpunkten för bekämpningen, när karenstiden upphör, motivering för användning av kemisk behandling samt ansvarig instans och kontaktperson med e-postadress.

Uppföljning

- Objektet granskas senast följande växtsäsong efter behandlingen, och vid behov bekämpas beståndet mekaniskt eller genom upprepad kemisk behandling.
- Beståndet bör sedan granskas vartannat år minst två gånger. Samtidigt kontrolleras om det finns nya plantor i näromgivningen.
- Informationsskyltar, snören o.d. avlägsnas tidigast 3 månader efter bekämpningen och senast när det vid uppföljningen konstaterats att kemisk behandling inte längre behövs.

Övrigt

- Om det finns betesdjur på platsen ska man vara i kontakt med djurägaren före man använder kemiska bekämpningsmedel.
- Vid bekämpning på talkoläger får endast Forststyrelsens personal utföra kemisk bekämpning, inte deltagarna i lägret.

Metoden passar bäst då mekaniska metoder inte är lämpliga på grund av att t.ex. marken är stenig, beståndet är stort eller objektet ligger så avlägset att det är dyrt och svårt att ta sig till.

Val av lämplig bekämpningsmetod

Valet av lämplig bekämpningsmetod görs i fält. Valet görs utgående från beståndets storlek, jordmånen på platsen, läge och antalet förekomster på ön. På privata områden tas hänsyn till markägarens ståndpunkt. För att uppnå bäst resultat kan man även kombinera olika metoder.

Platsens naturvärden ska beaktas vid bekämpningen. Om man t.ex. noterar tecken på att en fågel häckar i busken eller i närheten väntar man med bekämpningen tills häckningstiden är över. Man ska också studera växtligheten runt objektet för att försäkra sig om att ingen värdefull flora skadas av bekämpningen. OBS! Kolla på förhand i LajiGis om det finns hotade arter i närheten av objektet som ska bekämpas.

Bekämpningsåtgärderna dokumenteras och följs upp med hjälp av en blankett och fotografier.

Foton: Lise-Lotte Flemming